

DESPRE GULAGURI – CUM S-AU NĂSCUT ȘI SCOPUL LOR. GULAGUL – INVENȚIA PARANOICULUI COMUNIST TROȚKI

Gulagul desemnează rețeaua de lagăre și colonii de muncă forțată care au existat în URSS. Paul Barton spunea despre lagăre că acestea găzduiau o fracțiune atât de importantă a populației țării încât prin simpla lor întindere constituiau mai mult un stat în stat decât un sector al sistemului penitenciar. Tot el afirma că lagărele aveau drept scop și exterminarea deținuților. Jacques Rossi dă și el o definiție mai amplă gulagului, în viziunea sa lagărul având următoarele sarcini: izolarea elementelor suspecte și exploatarea lor ca mână de lucru precum și lichidarea anumitor categorii de deținuți. Lagărul de concentrare a fost inventat la sfârșitul secolului al XIX-lea de armata engleză în timpul războiului împotriva burilor și de către armata spaniolă cu prilejul insurecției cubaneze. El desemna un loc unde erau îngrămădiți prizonierii în condiții mizerabile. Construcția gulagărelor nu era făcută standard. Ea depindea de poziționarea geografică, de clima și de capacitatea de cazare.

Situația prizonierilor din Primul Război Mondial din lagărele din Rusia era extrem de gravă. Se murea de boli cum ar fi tifosul și dizenteria. Din anii 30 însă, începând cu epoca lui Stalin, lagărul de concentrare desemnează o realitate mult mai tragică decât fostele lagăre de internare. Lagărul de concentrare avea două funcții esențiale: teroarea de masă mergând până la exterminare precum și exploatarea masivă a muncii forțate ca element al unei adevărate economii de război.

În URSS obiectivul lagărului era de a izola indivizi sau grupuri considerate drept dușmani în cadrul unui război, care, deși „civil”, era și mai înverșunat și mai feroce. Primele lagăre din URSS, începând cu 1918, sunt instrumentele unei lupte pe viață și pe moarte. În războiul civil, obiectivul era acela de a zdrobi adversarul.

La 15 septembrie 1919, guvernul sovietic a publicat o lege care distingea două tipuri de lagăre: primul tip era o instituție penitenciară unde erau internați indivizi condamnați prin hotărâri ale justiției. Această rețea de „lagăre de muncă corecțională” pretindea să înlocuiască

întemnițarea printr-o „reabilitare prin muncă”. În cadrul acestor lagăre de muncă corecțională se găseau „funcționari ai vechiului Regim”, considerați inamici politici ai noului regim. Pentru ei însă, această reabilitare prin muncă era un pretext. Al doilea tip cuprindea lagărele de concentrare. Aici se găseau adversarii regimului. „Lagărul de muncă corecțională” prevedea o înlocuire a pedepsei cu reeducarea. Iar părerea Partidului bolșevic în 1919 era că munca era principala metodă de reeducare.

În 1920, lagărele instalate în URSS numărau 25 336 de deținuți, iar în ianuarie 1922 numărul lor era de 24 750. Începând cu anul 1922, lagărele au fost plasate sub jurisdicția NKVD. Începând din anul 1929, sistemul lagărelor lua avânt. Totul s-a schimbat în momentul în care guvernul sovietic s-a angajat în primul plan cincinal și a început să realizeze în câțiva ani programul de colectivizare completă a agriculturii. Din cauza acestui fapt a fost exploatată ideea lagărelor de muncă forțată, Stalin angajându-se într-un adevărat război împotriva populației țării sale. Populația a fost amenințată cu deportarea în cazul în care nu accepta salarii foarte mici și condiții de locuit și de alimentație deplorabile.

La data de 30 iulie 1928, conducerea lagărului Solovki a solicitat mână de lucru suplimentară. Aici au fost recrutați deținuți din închisorile din Bielorusia. Numărul lor însă nu a fost suficient, motiv pentru care conducerea lagărului a mai solicitat 1500 deținuți condamnați la pedepse mai mari de trei ani „perfect apți pentru munca fizică”. De la lansarea planului cincinal și pregătirea colectivizării agriculturii au fost transferați toți deținuții cu pedepse mai mari de trei ani în „lagărele de muncă și reeducare”. Ba chiar s-a hotărât înființarea de noi lagăre în zonele izolate, pentru a le coloniza și pentru a exploata bogățiile prin muncă forțată. Au fost izgoniți 1,8 milioane de țărani în Siberia și în Kazahstan, dintre care 1,3 milioane au fost afectați în diverse sectoare ale economiei.

În anul 1930, Biroul Politic a hotărât săparea canalului Baltica-Marea Albă (Belomorkanal). Mâna de lucru necesară a fost estimată la 120.000 de oameni. Deținuților li s-a impus să execute munca numai cu

material rus, care după ce că nu era performant mai era și insuficient. În timpul lucrărilor la Belomorkanal mortalitatea era foarte ridicată, mai ales iarna. Acest Belomorkanal se dorea a fi un instrument de propagandă care avea drept scop evidențierea „miracolelor” pe care le aduce reeducarea prin muncă în URSS. Prin munca forțată a deținuților, canalul a fost gata la sfârșitul anului 1933.

În a. 1935, Ediția Marii Enciclopedii Sovietice prezintă o definiție mincinoasă a lagărului de concentrare: „lagărul era un loc special de detenție, creat de statele fasciste, de regatele barbare și de oprimare a popoarelor, care sporesc continuu numărul

deținuților: închisorile obișnuite nu mai ajung”. Cum spuneam, o definiție mincinoasă deoarece nu se specifică nimic despre munca forțată prestată de deținuți în lagăre. În anul 1931 au fost create la Dalstroï lagăre ce se ocupau cu extragerea minereurilor, iar la Kolâma cu extragerea aurului. În aceste lagăre, rațiile la mâncare erau reduse la minim. Spre exemplu, în 1932 deținuții primeau 68% din rația de pâine, 23% din rația de carne, 10 % din rația de pește etc. În anul 1933, 200.000 de deținuți au săpat canalul Moscova-Volga-Don. Tot în 1933, 20.000 de deținuți din lagărele de la Uhta și Peciora extrăgeau petrol. Din data de 10 iulie 1934, închisorile, coloniile de muncă corecțională și lagărele au format un ansamblu unic, gestionat numai de Gulag. Obiectivul numărul unu din cadrul Gulagului devine, începând cu anul 1936, lichidarea adversarilor politici. Pentru Stalin, esențială era lichidarea „dușmanilor poporului”. Trecerea pe planul al doilea a funcției economice în cadrul lagărelor a produs și o scădere considerabilă în

economie. Pe data de 8 decembrie 1938 are loc o mutare interesantă: Stalin îl înlocuiește pe Ejov cu Beria în postul de Comisar la Interne (NKVD). Odată cu venirea lui Beria, sistemul lagărelor a fost reorganizat și funcția sa economică a trecut din nou pe primul plan în condițiile în care se apropia războiul. În data de 10 septembrie 1940, guvernul sovietic a decis ca deținuții condamnați la pedepse usoare să fie trimiși în lagăre; la 1 ianuarie 1941 vorbim de un efectiv de 2 milioane de persoane. În ajunul războiului, Gulagul acoperea cele mai pustii, dar și cele mai friguroase zone din URSS. Era împărțit în direcții principale, pe ramuri economice.

În fața dezastrului militar din primele luni de război, lagărele au furnizat și ele soldați. La 24 noiembrie 1944, 420 000 de deținuți cu pedepse minore au fost trimiși pe front în prima linie, la Moscova, ei având un rol însemnat în apărarea capitalei. Nici personalul lagărelor nu a scăpat de front. În cursul războiului au părăsit Gulagul 2,9 milioane de deținuți și au intrat în el 1,8 milioane. Participarea Gulagului la război nu s-a rezumat la cei 975 000 de deținuți și 93 000 de gardieni care au fost trimiși pe front. Condamnații erau scoși din închisori și puși la dispoziția Gulagului. Ei au fost folosiți la construirea de căi ferate, la tăierea

Harta lagărelor staliniste în URSS, 1953.

pădurilor, pe șantiere, în mine. După război, Gulagul s-a umplut din nou, iar în 1946 el număra 1,6 milioane de deținuți. În 1946, fiecare lagăr trimitea rapoarte lunare sau anuale despre situația aprovizionării, despre executarea planurilor de producție, despre starea sănătății și mortalității deținuților, despre încercările de evaluare etc.

În 1949, deținuții eliberați în 1945 au fost retrimiși în lagăr. Beria a creat „lagărele speciale”, astfel încât antisovieticii, care reprezentau un pericol, nu erau puși în libertate la expirarea pedepsei lor, ci erau trimiși prin convoi în exil pentru populare. În perioada 1946-1949, deținuții din lagăr au reușit să construiască 7000 de km de drumuri în zonele cele mai aspre ale țării. Rețeaua de lagăre se prezenta astfel: la începutul lui 1953 existau 146 de lagăre și anexe sau filiale, 10 lagăre speciale regrupate în complexe concentraționare și 627 de colonii de muncă corecțională.

La momentul morții lui Stalin avem următoarele opt mari ansamble: cel mai mare era Dalstroj, un teritoriu aproape pustiu, înghețat. În această regiune transportul nu se putea face decât pe mare. În Sudul Extremului Orient aveam Bamlagul. În Siberia Orientală se găseau Gorlagul, Kraslagul, Norrilagul, Ozerlagul, Taishetlagul. În Siberia Occidentală se aflau Lagărul Nr. 501, Omlagul, Kemerlagul și Kolposhevo (în acest lagăr deținuții au fost executați la închiderea lui). Kazahstanul și Asia Centrală cuprindeau Karlagul, Steplagul și Ekibastuz. Uralul avea Uhtpechlagul, Pechorlagul, Vorkutlagul, Minlagul, Rechlagul, Usollagul și Sevzheldorlag. Centrul și Sudul Rusiei europene cuprindeau lagărele Starobelsk, Katyn, Dmitlag, Dubrovlag, Vyatlag. Nord-Vestul Rusiei europene cuprindea SLON, Kamurlagul, Belbatlagul, Svirlagul.

Paza lagărelor era asigurată de NKVD. Personalul NKVD, care asigura paza lagărelor, era compus din 68% ruși, 12% ucrainieni și 20% alte naționalități. În epoca lui Stalin, lagărele erau populate de două categorii de deținuți: victimele epurării și terorii politice, dar și victimele unei legislații penale, bandiții, derbedeii etc. După război, în lagăre au apărut noi categorii de deținuți: colaboratori activi ai armatei germane în timpul războiului, soldați și ofițeri acuzați de trădare, naționaliști din țările

cucerite sau recucerite de Armata Roșie. Pe data de 1 ianuarie 1950, în Gulag se aflau 2, 5 milioane de deportați.

Amintirile foștilor deținuți sunt cele care evidențiază cel mai bine viața din lagărele sovietice. Oleg Volkov, fost deținut, rezuma viața din lagăr în câteva cuvinte: înghesuială, înjurături, murdărie, cozi la cantină și la toaletă, încăierări, scandaluri. Deținuții erau numărați de supraveghetori dimineața când plecau la muncă și din nou seara înainte de culcare. Numărătoarea se repeta în cazul unei greșeli.

Deținuții erau împărțiți în categorii, patru la număr, fiecare categorie primind o anumită rație de mâncare: A. apți pentru muncă grea – primeau cea mai mare rație de mâncare. Celelalte categorii erau: apți pentru muncă medie, apți pentru muncă ușoară, invalizi și cei slăbiți. Deținuții puteau fi pedepsiți cu carcera, ce putea ajunge la maxim 15 zile, cu o rație alimentară extrem de scăzută: 300 g pâine, un sfert de litru de apă caldă, un sfert de litru de supă, toate însă la 3 zile. Carcera era reprezentată de o baracă, niciodată încălzită, izolată de restul lagărului. În lagăr, mortalitatea era extrem de ridicată din cauza condițiilor de muncă extenuante, a frigului și subalimentației. Doar în cursul anilor 1939-1941 au murit în lagăre 1,8 milioane de deținuți. Morții erau înregistrați după ce erau aduși în lagăr, iar statisticile nu-i contabilizează pe cei morți în timpul transferurilor care putea dura chiar și până la câteva luni. Sistemul lagărelor s-au confruntat și el de-a lungul istoriei cu valuri de rezistență. Au fost trei perioade mari când au avut loc asemenea mișcări de rezistență: 1936-1937 reprezintă prima etapă și este marcată de grevele foamei și manifestațiile organizate de deținuții de la Vorkuta și Magadan. A doua etapă se manifestă în timpul războiului, iar ultima, după război, când au avut loc revolte ale militarilor și naționaliștilor. Spre sfârșitul epocii staliniste viața din lagăre s-a înăsprit, iar munca productivă a lagărului se degrada treptat datorită refuzului deținuților de a lucra. La începutul anilor 50, sistemul lagărelor era aproape distrus.